

Sygn. akt I UK 116/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania W. C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 15 maja 2018 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 19 sierpnia 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 25 czerwca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. (organ rentowy) odmówił W. C. (wnioskodawca) prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy wykonywanej w warunkach szczególnych z uwagi

na niespełnienie przesłanki posiadania 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych oraz przesłanki 25-letniego stażu pracy.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł wnioskodawca, wskazując że wykonywał pracę w warunkach szczególnych w R. w D. w okresie od 8 maja 1971 r. do 14 kwietnia 1987 r., a co za tym idzie spełnia wszystkie przesłanki określone w art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z 16 lipca 2015 r., VI U [...] Sąd Okręgowy w P. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od dnia 1 czerwca 2014 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca urodzony 13 stycznia 1952 r. w okresie od 8 maja 1971 r. do 14 kwietnia 1987 r. był zatrudniony w R. w D. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku kierowcy ciągnika. Do obowiązków wnioskodawcy należało wykonywanie prac polowych, a w trakcie żniw także prowadzenie kombajnu B. Wnioskodawca przewoził także złom, paszę, nawozy, wapno oraz mleko, śmietanę i kazeinę. Swoją pracę wnioskodawca wykonywał stele i w pełnym wymiarze czasu pracy. Po zakończeniu stosunku pracy wnioskodawca zaczął prowadzić gospodarstwo rolne, które prowadzi do tej pory. W okresie od 15 maja 1987 r. do 31 grudnia 1998 r. wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Sąd Okręgowy uznał, w oparciu o tak ustalony stan faktyczny, że wnioskodawca spełnia wszystkie przesłanki do nabycia prawa do emerytury w wieku obniżonym. W ocenie Sądu Okręgowego pracę wnioskodawcy w R. w D. należy zakwalifikować jako pracę kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych, określoną w wykazie A, Dziale VIII pod poz. 3, który to wykaz stanowi załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnianych w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43, dalej jako rozporządzenia z 7 lutego 1983 r.). Sąd Okręgowy stwierdził, że po uwzględnieniu okresu zatrudnienia w R. w D. w okresie od 8 maja 1971 r. do 14 kwietnia 1987 r.

(16 lat i 6 dni) oraz zaliczeniu uzupełniającego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników od 15 maja 1987 r. do 31 grudnia 1998 r. (11 lat, 7 miesięcy i 16 dni) wnioskodawca spełnił przesłankę wymaganego 25-letniego stażu ubezpieczeniowego oraz przesłankę 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych.

Wyrokiem z 19 sierpnia 2016 r., III AUa [...] Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację organu rentowego. Sąd Apelacyjny uznał, że prawidłowo przyjął Sąd pierwszej instancji, że w okresie pracy w R. w D. wnioskodawca wykonywał pracę w warunkach szczególnych. Sąd Apelacyjny zauważył, że transport, w szczególności zaś transport towarowy, jest ściśle związany z pozostałymi działami gospodarki, przy czym niejednokrotnie jest on wykonywany nie tylko przez podmioty gospodarcze, których przedmiotem działalności są wyłącznie usługi transportowe, i które z tego powodu nie są przyporządkowane do tego właśnie działu gospodarki. Zdaniem Sądu Apelacyjnego za zaliczeniem wnioskodawcy okresu zatrudnienia w R. w D., jako pracy w warunkach szczególnych, przemawia fakt, iż wnioskodawca poza pracami polowymi przewoził złom, paszę, nawozy, wapno, mleko, śmietanę i kazeinę, a w okresie żniw kierował kombajnem. Sąd Apelacyjny zauważył, że zarówno kombajny, jak i ciągniki (traktory) wykorzystywane są przede wszystkim w rolnictwie, głównie przy pracach polowych, a nie w transporcie. Do kierowania tymi pojazdami niezbędne są jednak szczególne uprawnienia, a praca z nimi naraża kierującego na hałas, nadmierne drgania oraz kontakt ze środkami chemicznymi i zapylenie. W ocenie Sądu Apelacyjnego to właśnie specyfika pracy, związana z kierowaniem tymi pojazdami zdecydowała o uznaniu pracy kierowców ciągników, kombajnów i pojazdów gąsienicowych za pracę w warunkach szczególnych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego szkodliwe dla zdrowia warunki pracy i przez to szybsza utrata zdolności do zarobkowania, jak to miało miejsce w niniejszej sprawie powinny decydować o zakwalifikowaniu pracy, jako pracę w warunkach szczególnych, niezależnie od resortowego przyporządkowania. W ocenie Sądu Apelacyjnego usytuowanie pracy kierowcy ciągnika w Dziale VIII (transport i łączność) odnosi się do faktu, że kierujący ciągnikiem, kombajnem czy pojazdem gąsienicowym poruszając się po drogach publicznych, celem chociażby dojechania w miejsce wykonywania pracy, podlegał

przepisom prawa o ruchu drogowym i był zobowiązany do posiadania stosownych uprawnień, zezwoleń czy wkładki do karty traktorzysty.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł organ rentowy, zaskarżając go w całości i wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i jego zmianę przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w P. i oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego.

Organ rentowy zarzucił naruszenie art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy emerytalnej oraz § 1, § 2 i § 4 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w związku z wykazem A, Działem VIII pkt 3, zawartym w załączniku do rozporządzenia przez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że praca kierowcy ciągnika, polegająca na wykonywaniu między innymi prac polowych jest pracą w warunkach szczególnych, wykonywaną w „transporcie i łączności”. Zarzucił także naruszenie art. 10 ust. 3 ustawy emerytalnej przez zaliczenie jako okresu uzupełniającego okresu pracy w gospodarstwie rolnym, uprzednio uwzględnionego przez KRUS przy ustalaniu prawa do emerytury rolniczej.

W odpowiedzi na skargę organu rentowego wnioskodawca wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego ma usprawiedliwione podstawy.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2017 r., III UK 210/16, LEX nr 2428257) wyodrębnienie prac w szczególnych warunkach uzasadniających nabycie prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym ma zasadniczo charakter branżowo-stanowiskowy. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości dla zdrowia i uciążliwości w oddzielnych działach oraz przypisanie poszczególnych stanowisk pracy do odrębnych gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe. Konkretnie stanowisko jest narażone na ekspozycję czynników szkodliwych w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale gospodarki (branży) jest umiejscowione.

Dlatego konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. W konsekwencji nie można dowolnie wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały one przypisane w rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 r.

Dlatego Sąd Najwyższy przyjmuje, że nie ma podstaw do uznania, iż prace polowe polegające na obsłudze ciągnika mogą być zaliczone do prac w transporcie, wymienionych w wykazie A, Dziale VIII, pod pozycją 3. Wymienienie w tym wykazie prac kierowców ciągników i kombajnów nie oznacza, że za pracę w szczególnych warunkach powinno być uznane kierowanie tymi pojazdami przy wykonywaniu jakichkolwiek czynności a nie tylko transportowych. Stanowisko, zgodnie z którym praca kierującego ciągnikiem jest zawsze pracą w transporcie, nawet gdy kierujący wykonuje przy pomocy ciągnika prace polowe, prowadzi do zanegowanego powyżej dowolnego wiązania konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w rozporządzeniu. Powyższe nie sprzeciwia się poglądom wyrażanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którymi przypisanie poszczególnych stanowisk do określonej branży w załączniku do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. nie jest bezwzględne (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 lutego 2014 r., I UK 314/13, LEX nr 1439383; z dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, LEX nr 1458817; z dnia 6 lutego 2014 r., I UK 314/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 66; z dnia 26 stycznia 2017 r., III UK 51/16, LEX nr 2258032). Może bowiem zdarzyć się, że praca na konkretnym stanowisku wymienionym w Wykazie A, lecz wykonywana w zakładzie pracy należącym do gałęzi gospodarki, dla której wykaz nie przewiduje uznania tej pracy za pracę w szczególnych warunkach, jest jednak wykonywana w warunkach tożsamyh z tymi, które panują w branży, w której stanowisko to zostało wymienione w Wykazie A. Wówczas istnieją podstawy do przełamania branżowo-stanowiskowego charakteru Wykazu A, gdyż pracownik wykonujący taką samą pracę w innej branży narażony jest na ekspozycję takich samych czynników szkodliwych oraz w takim samym stopniu, jak w przypadku branży, w ramach której dany rodzaj pracy został uznany za pracę w szczególnych warunkach. Gdy natomiast uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika wyłącznie z branżowej specyfiki danej pracy (np. wyrok Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2016 r., III UK 40/16, LEX nr 2186064), to należy

odmówić tego szczególnego waloru (pracy wykonywanej w szczególnych warunkach) pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki.

Odnosząc powyższe poglądy Sądu Najwyższego do stanu faktycznego sprawy, w której wniesiono skargę kasacyjną, nie ulega wątpliwości, że odwołujący zatrudniony był w spornym okresie w zakładzie pracy, który nie funkcjonował w branży transportowej, lecz rolniczej. Adresowany do pracowników tej gałęzi gospodarki Dział X wykazu A nie wymienia prac kierowców ciągników (traktorzystów). Prace tego rodzaju wymienione zostały wyłącznie w Dziale VIII „w transporcie i łączności”. Przełamanie branżowo-stanowiskowego charakteru wykazów prac w szczególnych warunkach wymagałoby zatem ustalenia, że praca traktorzysty w podmiocie z branży rolniczej była *de facto* pracą kierowcy ciągnika w transporcie i była realizowana w warunkach tożsamyh z tymi, które panują w transporcie.

Jak wynika to z dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego, szkodliwość i uciążliwość pracy traktorzysty zatrudnionego w zakładzie pracy z branży rolniczej należy wiązać – na użytek art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej – wyłącznie ze specyfiką poruszania się w ruchu drogowym przez pojazdy o odmiennej w stosunku do „normalnych” uczestników tego ruchu charakterystyce, wymagającej wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Nie można natomiast utożsamiać warunków, w jakich prace kierowcy ciągnika w przedsiębiorstwie z branży rolnej były wykonywane z warunkami (zewnętrznymi) towarzyszącymi pracom polowym (drgania, zapylenie, hałas), jak uczynił to Sąd drugiej instancji, zwłaszcza że prace te z całą pewnością nie są przecież pracami transportowymi. Nie polegają bowiem na przewozie ludzi i ładunków, realizowane są poza drogami publicznymi (z wyjątkiem przejazdu na pole), a przez to bez narażenia na zagrożenia charakterystyczne dla ruchu drogowego w sposób stały i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Przedstawiona wyżej wykładnia przepisów wykazu A, Działu VIII, poz. 3 znajduje potwierdzenie w ugruntowanym już orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki: z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13, LEX nr 1467147; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II UK 298/14, LEX nr 1797093; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 121/15, LEX nr 2080883; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15, LEX nr 2052411; z dnia 13 lipca

2016 r., I UK 218/15, LEX nr 2108499; z dnia 15 listopada 2016 r., II UK 397/15, LEX nr 2177089; z dnia 26 stycznia 2017 r., III UK 51/16, LEX nr 2258032; z dnia 9 lutego 2017 r., III UK 66/16, LEX nr 2238701). Oznacza to, że za zasadny należało uznać zarzut naruszenia art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 i § 2 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. oraz wykazem A, Dział VIII poz. 3 stanowiącym załącznik do tego rozporządzenia.

Kierując się powyższymi motywami, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.